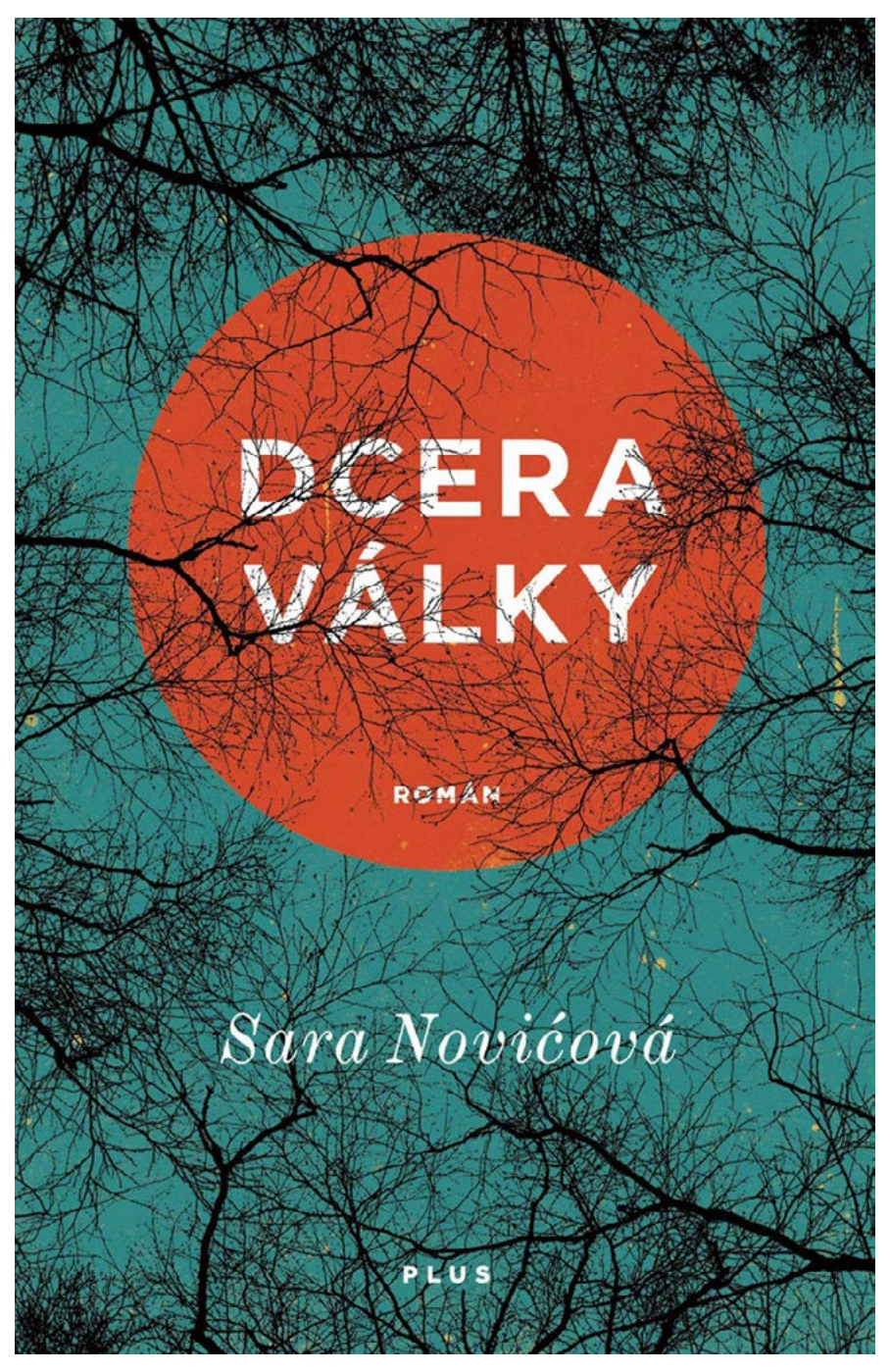

DCERA VÁLKY

ROMÁN

Sara Novicová

PLUS

Dcera války

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

Sara Novicová
Dcera války – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

SARA NOVIČOVÁ

**PŘELOŽILA
MARTINA ŠÍMOVÁ**

DCERA VÁLKY

ROMÁN

PLUS
2018

*Pro mou rodinu
a pro A*

„Do Jugoslávie jsem kdysi přišla, abych poznala, co znamenají dějiny psané potem a krví. Nyní, se zánikem říše, světu plnému silných mužů a žen, bohatého jídla a opojného vína hrozí, že se přemění ve stínové divadlo: že po všech stránkách výjimečný člověk zůstane sedět schoulený u ohně ve snaze zahřát si ruce, v marné naději, že se mu podaří zahnat chlad, který neměl v krvi.“

Rebecca Westová, Černé jehně a šedý sokol

„V mysli mi splývají obrazy – cesty napříč poli, louky poblíž řek a horské pastviny se mísí s výjevy zkázy – a kupodivu jsou to ty druhé představy, nikoliv ony nyní zcela nereálné idyly mého raného dětství, které mě naplňují pocitem, jako bych se vracel domů.“

W. G. Sebald, Letecká válka a literatura

**PADLI
OBA
DVA**

1)

Válka v Záhřebu začala o balíček cigaret. Napětí tu bylo už předtím, dospěli si šeptali zvěsti o nepokojích v jiných městech, ale ještě jsme nezakoušeli nic tak bezprostředního jako výbuchy. Záhřeb lapený mezi horami se pekl na letním slunci a většina lidí prchala z města, aby nejpalcivější měsíce roku přechkala na pobřeží. S rodinou jsme prázdniny odjakživa trávili u mých prarodičů, kteří žili v rybářské vesničce na jihu země. Jenže Srbové podle všeho zatarasili cesty k moři, a tak jsem poprvé v životě zůstala na léto ve vnitrozemí.

Celé město bylo vlhké a ulepené: kliky u dveří a madla v tramvajích čpěly potem cizích lidí, vzduchem se vznášel pach včerejšího oběda. Po bytě jsme chodili ve spodním prádle a dopřávali si studené sprchy: stála jsem pod proudem ledové vody a představovala si, jak mi z kůže se syčením stoupá pára. V noci jsme leželi na peřinách a čekali, až nás navštíví ví neklidný spánek a horečnaté sny.

Na poslední srpnový týden připadly moje narozeniny, které jsem za všeobecného neklidu a vedra

oslavila rozteklým dortem. Rodiče ten víkend pozvali na večeři své nejlepší přátele, moje kmotry Petara a Marinu. Dům, v němž jsme obvykle trávili léto, patřil Petarově dědečkovi. Máma byla učitelka, což pro mě znamenalo tři měsíce prázdnin. Táta za námi dorazil později vlakem a pak jsme v pěti společně přebývali na útesech Jaderského moře. Když jsme teď zůstali uvěznění ve vnitrozemí, víkendové večeře byly zoufalým pokusem o to vést normální život.

Před příchodem Petara a Mariny jsme se s mámou pohádaly, protože jsem se nechtěla obléknout.

„Nejsi zvíře, Ano. Na večeři si vezmeš kratašy, nebo nic nedostaneš.“

„V Tisce mám na sobě vždycky jen spodek od plavek,“ odmlouvala jsem, ale máma se na mě přísně podívala, a tak jsem nakonec poslechla.

Ten večer se dospělí jako obvykle bavili o tom, jak dlouho se znají. Nehledě na to, kolik mi ten rok bylo, rádi říkali, že se přátelili už v době, kdy byli mladší než já; do hodiny vypili lahev Feravina a tím večer obvykle zakončili. Petar s Marinou neměli děti, se kterými bych si mohla hrát, a tak jsem seděla za stolem s malou sestřičkou v náručí a poslouchala, jak se předhání v tom, kdo přijde s nejstarší vzpomínkou. Rahele bylo jen osm měsíců a ještě nikdy neviděla pobřeží, proto jsem jí vyprávěla o moři a naší malé loďce, a ona se usmívala, když jsem na ni špulila rty jako ryba.

Po večeři si mě Petar zavolal a dal mi hrst dinárů. „Uvidíme, jestli překonáš rekord,“ řekl. Byla to taková

naše hra – běžela jsem mu do obchodu pro cigarety a on mi zatím měřil čas. Když jsem to zvládla rychleji než posledně, nechal mi pár drobných. Nacpala jsem si peníze do kapsy u krtašů a jako vítr seběhla devět podlaží na ulici.

Nepochybovala jsem, že rekord překonám. Svou trasu jsem dovedla k dokonalosti; věděla jsem, kdy to vzít oklikou kolem domů a jak se vyhnout hrboům v postranních uličkách. Proběhla jsem kolem budovy s velkou oranžovou cedulí s nápisem POZOR PES (i když tam podle mě nikdy žádný pes nebydlel), přelétla několik betonových schodů a u popelnice změnila směr. V klenutém průchodu, kde to vždycky páchlo močí, jsem zadržela dech a jako vítr vyrazila do náruče města. Vyhnula jsem se největšímu výmolu před barem, kam chodili denní pijáci, a jen na chvíli zpomalila, když jsem narazila na známého stařečka, který prodával kradenou čokoládu. Rudá plátěná stříška trafiky se třepotala v poryvech vzácného vánku a kynula mi na pozdrav jako cílová vlajka.

Položila jsem lokty na přepážku, abych upoutala prodavačovu pozornost. Pan Petrović mě znal a věděl, co chci, ale dnes mě namísto obvyklého úsměvu obdařil jízlivým úšklebkem.

„Chceš srbské, anebo chorvatské cigarety?“ Na tom, jak zdůraznil obě národnosti, bylo něco divného. Podobně o Srbech a Chorvatech mluvili lidé ve zprávách kvůli bojům, k nimž docházelo v některých

vesnicích, ale takhle zpřima s tím na mě vyrukovali poprvé. Nechtěla jsem koupit špatné cigarety.

„Mohla bych dostat ty co vždycky, prosím?“

„Srbské, nebo chorvatské?“

„Vždyť víte. Ty s tím zlatým obalem?“ Zkusila jsem nahlédnout přes jeho hromotlucká ramena, abych viděla na polici za ním. Jenže on se jenom zasmál a mávl na jiného zákazníka, který se na mě ušklíbl.

„Hej!“ Pokusila jsem se znovu upoutat jeho pozornost. Nevšímal si mě a místo toho rozměnil dalšímu muži ve frontě. Hru jsem dávno prohrála, ale stejně jsem běžela domů, jak nejrychleji jsem mohla.

„Pan Petrović se mě zeptal, jestli chci srbské, nebo chorvatské cigarety,“ řekla jsem Petarovi. „Nevěděla jsem, co odpovědět, a tak mi žádné nedal. Promiň.“

Rodiče se na sebe podívali a Petar mi pokynul, abych si mu sedla na klín. Byl vysoký, vyšší než táta, a obličej měl zružovělý od vypitého vína. Vylezla jsem mu na široké stehno.

„To je v pořádku,“ řekl a poplácal se po břiše. „Stejně jsem tak nacpaný, že na cigaretu nemám chuť.“ Vytáhla jsem peníze z kapsy, abych mu je vrátila. Vtiskl mi pár dinárů do dlaně.

„Já ale nevyhrála,“ namítla jsem.

„To ne,“ souhlasil. „Ale dneska to nebyla tvoje chyba.“

Tu noc přišel táta do obývacího pokoje, kde jsem spala, a sedl si za staré pianino. Zdědili jsme ho po Petarově tetě, protože s Marinou na něj doma neměli

místo. Nemohli jsme si dovolit ladiče a první oktáva byla tak rozladěná, že všechny klávesy vydávaly ten samý unavený zvuk. Slyšela jsem, jak táta sešlapuje pedály v souladu s obvyklým nervózním podpáváním svojí nohy, ale tentokrát se nedotkl žádné z kláves. Po chvíli vstal a přišel se posadit na opěrku pohovky, kde jsem spávala. Brzy jsme chtěli koupit novou matraci.

„Ano? Jsi vzhůru?“

Zkusila jsem otevřít oči; cítila jsem, jak mi těkají pod víčky.

„Jsem,“ zmohla jsem se na odpověď.

„Stošedesátky s filtrem. Jsou chorvatské. Abys to příště věděla.“

„Stošedesátky s filtrem,“ zopakovala jsem a uložila si to do paměti.

Táta mě políbil na čelo a dal mi dobrou noc, ale já poznala, že dál stojí ve dveřích pokoje, protože zastínil světlo kuchyňské lampy.

„Kdybych tam tak byl,“ zašeptal tlumeně, ale nevěděla jsem, jestli mluví na mě, a tak jsem zůstala potichu a neřekla už ani slovo.

Ráno měl v televizi projev Milošević. Když jsem viděla jeho velké uši, červený obličej a svislé tváře, jimiž připomínal skleslého buldoka, vyprskla jsem smíchy. Měl nosový přízvuk, který se vůbec nepodobal tátově jemnému, hlubokému hlasu. Zdál se rozzlobený a neustále třískal pěstí do stolu v souladu s pronášenou

řečí. Říkal něco o pročištění země, opakoval to pořád dokola. Netušila jsem, o čem mluví, ale neušlo mi, že zatímco řeční a bouchá, v obličeji je čím dál tím brunátnější. A tak jsem se zasmála, načež máma vykukla z kuchyně, aby se podívala, co dávají tak vtipného.

„Vypni to!“ Zahořely mi tváře. Myslela jsem, že se na mě zlobí, protože jsem se smála důležitému projevu. Její tvář ale rychle zvlídněla. „Běž si hrát,“ řekla mi. „Vsadím se, že Luka už je dávno na Trgu.“

Já a můj nejlepší kamarád Luka jsme se celé léto proháněli na kolech po náměstí a potkávali se se spolužáky. Když se nás sešlo dost, hráli jsme fotbal. Byli jsme pihovatí, opálení a v jednom kuse zamazání od trávy; teď když nám zbývalo jen pár týdnů svobody před návratem do školních lavic, scházeli jsme se dřív a loučili se později než obvykle, abychom z prázdnin nepromrhali ani minutu. Dostihla jsem Luku na naší obvyklé cyklistické trase. Šlapali jsme bok po boku a Luka občas smýkl předním kolem k tomu mému, takže jsme se skoro srazili. Byl to jeho oblíbený žertík; celou cestu se mu pak smál, ale já pořád myslela na Petrovici. Ve škole nás učili, abychom si nevšíмали odlišných etnických rysů, i když něčí původ se dal snadno poznat podle příjmení. Zato jsme museli papouškovat panslavistické slogany: *Bratstvo i jedinstvo!* Bratrství a jednota. Teď to ale vypadalo, že na odlišnostech mezi námi

nakonec přece jen záleží. Lukova rodina byla původně z Bosny, což byl smíšený stát, a tudíž matoucí třetí kategorie. Srbové psali v cyrilici a Chorvaté v latině, ale v Bosně používali obojí a mluvené rozdíly byly ještě nepatrnější. Přemýšlela jsem, jestli existuje i zvláštní bosenská značka cigaret a jestli je Lukův táta kouří.

Když jsme dojeli na Trg, všude byla spousta lidí a mně bylo hned jasné, že je něco špatně. Ve světle nového rozkolu mezi Srby a Chorvaty jako by všechno, včetně sochy bána Jelačice s taseným mečem, podtrhovalo napětí, na něž jsem nebyla připravená. Za druhé světové války bánův meč hrozil Maďarům, ale komunisté sochu později v rámci neutralizace národních symbolů odstranili. Po posledních volbách jsme s Lukou sledovali, jak Jelačice pomocí lan a těžkých strojů vracejí zpátky na jeho místo. Jen se tentokrát díval na jih, směrem k Bělehradu.

Trg byl odjakživa oblíbeným místem setkávání, ale dnes působili lidé hemžící se u paty sochy zbesilým, horečným dojmem. Bezradně se proplétali změtí nákladních vozů a traktorů zaparkovaných přímo na dlažbě náměstí, kam byl automobilům běžně vjezd zakázán. Korby nákladáků i celý Trg přetékal zavazadly, přepravkami a plejádou nejrůznějších domácích potřeb.

Vzpomněla jsem si na cikánský tábor, který jsme kdysi s rodiči míjeli cestou na hřbitov v Čakovci, kde byli pohřbení babička s dědou: viděli jsme karavanu

vozů a přívěsů skrývajících záhadné předměty a ukradené děti.

„Spálí ti oči kyselinou,“ varovala mě tehdy máma, když jsem se vrtěla v kostelní lavici, zatímco táta odešel zapálit svíčky a pomodlit se za své rodiče. „Slepí žebráčci vydělají třikrát víc než ti, co vidí.“ Držela jsem se jí jako klíště a ten den už nezlobila.

S Lukou jsme sesedli z kol a obezřetně se přiblížili k davu lidí s jejich majetkem. Navzdory našemu očekávání tu nebyly žádné ohně ani pouliční cirkus, nehrála žádná hudba – tohle nebyli kočovníci, které jsem vídala na okrajích severních obcí.

Provizorní osadu ohraničovaly téměř výhradně provazy. Lana, špagáty, tkaničky od bot a pruhy látky rozličné tloušťky natažené v důmyslném spletní od aut přes traktory až k hromadě zavazadel. Přes šňůry viselo povlečení, přikrývky a největší kusy oděvu, které posloužily místo stanové plachty. S Lukou jsme se dívali střídavě na sebe a na cizince před námi. Neměli jsme ponětí, co vlastně vidíme, ale bylo nám jasné, že to nebude nic dobrého.

Po obvodu osady hořely svíčky; pomalu se roztékaly vedle krabic, kam někdo naškrábal „Příspěvek utečencům“. Většina kolemjdoucích něco přispěla, někteří si vyprázdnili kapsy.

„Kdo to je?“ zašeptala jsem.

„Nevím,“ odvětil Luka. „Měli bychom jim něco dát?“

Vytáhla jsem z šortek Petarův dinár a podala mu ho, protože sama bych se tak blízko nikdy neodvážila.

Luka měl taky pár drobných, a tak jsem mu podržela kolo, zatímco je odešel hodit do krabice. Když se nad ní sklonil, zmocnil se mě děs; bála jsem se, že ho změť šňůr a provazů zhltně jako popínavá rostlina v hororových filmech, která zničehonic ožije. Když se ke mně otočil zpátky, vrazila jsem mu řídítka do rukou, až zavrával. Odjížděli jsme z náměstí. Žaludek mi sevřela neznámá hrůza. Teprve o mnoho let později jsem zjistila, že jsem tenkrát cítila vinu přeživšího.

Se spolužáky jsme se často scházeli ve východní části parku, kde nebyla tak hrbolatá tráva a dal se tam hrát fotbal. Byla jsem mezi nimi jediná holka, ale někdy na hřiště dorazily i další dívky, skákaly přes švihadlo nebo klevetily, zatímco jsme hráli.

„Proč se oblekáš jako kluk?“ zeptala se mě jedna copatá.

„Fotbal se líp hraje v kalhotách,“ odpověděla jsem jí. Ve skutečnosti jsem na sobě měla oblečení sousedova syna, protože jsme si nic jiného nemohli dovolit.

Začali jsme si vyprávět příběhy. Otvíraly se řetězcem komplikovaných vztahů – druhý bratranec mého nejlepšího kamaráda, šéf mého strýčka a tak dále – a kdokoli trefil míč mezi dva improvizované body zastupující fotbalovou bránu (nikdy nestály na stejném místě), mohl ten svůj povědět jako první. Nakonec jsme se předháněli v tom, kdo z nás přijde

s krvavější historkou, přičemž uznávaným vítězem se stal ten, kdo dokázal co nejbarvitěji popsat, jak někomu z jeho vzdálených příbuzných prostřelili hlavu. Stjepanův bratranec byl například svědkem toho, jak mina utrhlá nohu nějakému dítěti a v rýhách na chodníku pak ještě týden vězely kousíčky kůže. Tomislav zase slyšel o chlapci v Zaragoze, kterého do oka zasáhl ostřelovač – oční bulva se mu přede všemi roztekla jako měkké vajíčko.

Doma máma přecházela kuchyní a po telefonu mluvila s přáteli z jiných měst. Pak se pokaždé vyklonila z okna a předala novinky dál, do bytu ve vedlejším domě. Držela jsem se poblíž, zatímco s ženami na druhé straně prádelní šňůry probírala vzrůstající napětí na březích Dunaje. Vstřebala jsem, co jsem mohla, a odběhla za kamarády. Utvořili jsme špiónážní síť, která se táhla napříč městem. Předávali jsme si každou odposlechnutou informaci a vyprávěli si příběhy obětí, s nimiž nás pojilo čím dál tím méně.

První den školy učitelka při zápisu docházky zjistila, že jeden náš spolužák chybí.

„Slyšel někdo o Zlatkovi?“ zeptala se.

„Možná se vrátil na Sibiř, kam patří,“ ušklíbl se Mate, kluk, který mi byl vždycky protivný. Několik dětí se zahihňalo a učitelka je ztišila. Stjepan vedle mě zvedl ruku.

„Odstěhoval se,“ řekl.

„Odstěhoval?“ Učitelka listovala nějakými papíry na psací podložce. „Víš to jistě?“

„Bydleli v našem domě. Před dvěma dny jsem viděl, jak nakládají velké kufry na korbu nákladáku. Říkal, že musí pryč, než začnou nálety. Všechny vás pozdravuje.“ Celá třída na tyto novinky propukla ve vzrušené klábosení.

„Co je to nálet?“

„Kdo nám teď bude dělat brankáře?“

„To mu patří!“

„Zmlkni, Mate,“ zasyčela jsem.

„A dost!“ křikla učitelka a my se utišili.

Nálet, vysvětlila nám, znamená, že letadla přelétají nad městem a snaží se zničit budovy pomocí bomb. Vzala křidu a na tabuli načrtla mapu Záhřebu, do níž zakreslila protiatomové kryty, a pak vyjmenovala nejn nutnější věci, které bychom si s rodinami měli vzít do podzemí s sebou: rádio na střední vlny, svítilnu a baterky do ní. Nepochopila jsem, čím letadla chtějí vyhodit do povětří či budovy, ani jak rozpoznat běžný letoun od toho zlého, ale byla jsem ráda, že se tím zdrželo vyučování. Učitelka však brzy začala stírat tabuli, čímž roznítla hněvivý mrak křídového prachu. Povzdechla si, jako by s nálety neměla trpělivost, a vymetla si křidu z ohybů plisované sukně. Hodina pokračovala nezkráceným dělením, takže už jsme se nemohli na nic zeptat.

Stalo se to, když mě máma poslala na nákup. Měla jsem dojít pro mléko, které prodávali v kluzkých plastových sáčkích, co se zkroutily pokaždé, když jste

se je pokusili přelít do sklenice nebo pořádně ucho-
pit. K říditkům u kola jsem si připevnila kartonovou
krabici, abych neochotný náklad šťastně převezla.
Jenže všem obchodům poblíž našeho domu mléko
došlo – v poslední době jim koneckonců docháze-
lo úplně všechno. Proto jsem pověřila Luku, aby se
ke mně přidal, a v honbě za mlékem jsme se pustili
hlouběji do útrob města.

První letadlo přeletělo tak nízko, že jsme později
přísahali všem, kdo nás byli ochotní poslouchat, že
jsme zahlédli pilotův obličej. Strčila jsem hlavu mezi
ramena, řídítka mi podklouzla a já spadla z kola.
Luka, který se díval k obloze, ale zapomněl přestat
šlapat, do mě narazil, přistál na chodníku obličejem
napřed a rozsekl si bradu o dláždění.

Vyhrabali jsme se na nohy a zvedli kola. Příval
adrenalinu přehlušil jakoukoliv bolest.

Pak se spustil poplach. Vzduch protnul zrnité
praskání fušerského audiozařízení. Sirény vříska-
ly jako žena ječící do tlampače. Vzali jsme nohy na
ramena. Vrhli jsme se přes hlavní třídu a zahrnuli do
bočních uliček.

„Který je nejbližší?“ zakřičel Luka, aby ho přes ten
hluk bylo slyšet. V duchu jsem si vybavila mapu na
školní tabuli včetně hvězdiček a šipek vyznačujících
různé cesty ke krytům.

„Jeden je pod školkou.“ Pod naším prvním dět-
ským hřištěm bylo betonové schodiště, které ved-
lo k trojitým ocelovým dveřím tlustým jako naučný

slovník. Dva muži je drželi otevřené, zatímco se dovnitř hrnuli lidé přibíhající ze všech směrů. Nechtělo se nám nechat kola napospas blížící se zkáze, proto jsme je odhodili tak blízko dveří, jak jen bylo možné.

Kryt páchl plísní a nemytými těly. Když si oči přivykly na tmou, rozhlédla jsem se kolem. Byly tu palandy, dřevěná lavice poblíž vchodu a elektrický generátor napojený na jízdní kolo v odlehlém rohu místnosti. Později během dalších náletů jsme o něj se spolužáky ustavičně bojovali; navzájem jsme se strkali lokty a ten, na nějž vyšla řada, se opřel do pedálů a vytvářel elektřinu, která napájela světla v krytu. Napoprvé jsme si ale kola stěží všimli. Zírali jsme na různorodou sbírku lidí, které okolnosti donutily zanechat každodenních činností a kteří teď seděli namačkaní v doupěti z dob studené války. Zaměřila jsem se na nejbližší skupinu: muži v podnikatelských oblecích, pracovních kombinézách a bundách mechaniků, jaké nosil táta, ženy v punčocháčích i úzkých sukních. Další měly zástěry a v náručí držely nemluvnata. Přemýšlela jsem, kde je asi máma s Rahelou; u našeho domu žádný veřejný kryt nebyl. Pak jsem zaslechla, jak na mě Luka volá, a došlo mi, že nás od sebe příval nově příchozích odtrhl. Dotápala jsem k němu. Poznala jsem ho podle siluety rozčuchaných vlasů.

„Krvácíš,“ vyhrkla jsem.

Luka si otřel bradu předloktím a zamžoural na krvavý pruh na rukávu.

„Myslel jsem si, že se to stane. Včera v noci jsem slyšel, jak o tom táta mluví.“ Lukův otec pracoval na policejní akademii a v současné době měl na starosti výcvik nových rekrutů. Popudilo mě, že Luka možnost náletu nezmínil dřív, a teď si hoví ve tmě jakoby nic, paži propletenou mezi příčkami žebříku jedné z paland.

„Proč jsi mi to neřekl?“

„Nechtěl jsem tě vyděsit.“

„Nejsem vyděšená,“ odsekla jsem. Taky jsem nebyla. Ještě ne.

Siréna znovu zaječela, a oznámila tak konec poplachu. Muži otevřeli dveře a my jsme vystoupali po schodech, aniž bychom tušili, co nás venku čeká. Na povrchu byl stále den a slunce mě oslepilo, stejně jako prve temné podzemí. Před očima mi vyskákaly tmavé skvrny. Když se konečně rozptýlily, zaostřila jsem na hřiště: vypadalo přesně tak, jak jsem si ho pamatovala. Nic se nestalo.

Doma jsem vrazila do dveří a oznámila mámě, že v celém širém Záhřebu není ani kapka mléka. Odsunula židli od kuchyňského stolu, kde právě opravovala štos úkolů, a prudce se postavila. Rahelu si přitiskla k sobě. Sestřička se rozplakala.

„Jsi v pořádku?“ zeptala se máma a sevřela mě v náručí.

„Jsem. Šli jsme do školky. Kde jste se schovaly vy s Rahelou?“

„Ve sklepě. U šupy.“

Sklep v našem domě měl jen dva rysy, které stály za zmínku: špínu a šupy. Každá rodina měla svou vlastní šupu, což byla dřevěná skladní kóje opatřená visacím zámkem. Ze všeho nejradši jsem strkala hlavu do mezery mezi dveřmi a panty a zkoumala nejpodradnější majetek ostatních rodin. V naší šupě jsme uchovávali brambory, kterým se ve tmě dobře dařilo. Sklep se nezdál moc bezpečný: nebyly tu velké kovové dveře, palandy ani generátor, ale když jsem se na to mámy později ptala, zjevně ji to zamrzelo. „Je to stejně dobré místo jako kterékoliv jiné,“ podotkla.

Ten večer přišel táta domů s krabicí od bot plnou hnědé lepicí pásky, kterou ukradl v dopravním podniku, kde občas pracoval. Přelepil okna velkými písmeny X, zatímco já běhala za ním, tiskla pásku ke sklu a uhlazovala vzniklé vzduchové bubliny. Francouzské dveře vedoucí z obývacího pokoje na malý balkon jsme pro jistotu opatřili dvojitou vrstvou. Balkonek jsem měla z celého našeho bytu nejradši. Kdykoliv jsem se vrátila od Luky s pocitem zklamání, protože on si žil ve velkém domě, jeho máma nemusela chodit do práce a spal v opravdové posteli, vyšla jsem ven, lehla si na záda, nohy přehodila přes okraj terasy a domlouvala si, že když bydlíte v domě, nemůžete mít balkon, který je tak vysoko nad zemí jako ten můj.

Teď jsem se ale bála, že táta dveře zalepí a já už je nesvedu otevřít. „Budeme moct pořád chodit ven, vid’?“

„Samozřejmě, Ano. Jenom vyztužujeme sklo.“
Páska měla udržet okenní tabule vcelku, kdyby někde poblíž došlo k výbuchu. „A stejně,“ dodal táta unaveně, „trocha lepicí pásky toho moc nezmuže.“

2)

„*Jakouže* to máme barvu?“ Stála jsem za tátou, který četl noviny, a bradou se mu opírala o rameno. Ukázala jsem na mapu Chorvatska posetou červenými a modrými tečkami, které vyznačovaly znepřátelené armády. Už mi to jednou řekl, ale ustavičně jsem se v tom ztrácela.

„Modrou,“ odpověděl. „Chorvatská národní garda. Policie.“

„A ti červení?“

„*Jugoslavenska narodna armija. JNA.*“

Nechápala jsem, proč by Jugoslávská lidová armáda útočila na Chorvatsko, které bylo Jugoslávců plné, ale když jsem se na to táty zeptala, jenom si povzdychl a odložil noviny. Když je zavíral, všimla jsem si titulní stránky; byla na ní fotografie mužů, kteří mávali motorovými pilami a vlajkami s lebkou. Přes silnici pokáceli strom, a tak ji zatarasili v obou směrech. Ve spodní části stránky byl tučným černým písmem vytištěný titulek BALVANOVÁ REVOLUCE, odvozený od slova *balvani*, kmen.

„A kdo je tohle?“ zeptala jsem se táty. Muži měli vousy a nesourodé uniformy. Byla jsem svědkem několika vojenských přehlídek, ale ještě jsem neviděla, že by členové JNA nosili pirátské vlajky.

„Četníci,“ řekl, složil noviny a strčil je na polici nad televizí, kam jsem nedosáhla.

„Co to dělají s těmi stromy? A proč mají vousy, když jsou v armádě?“

Věděla jsem, že ty vousy jsou důležité; neušlo mi, že se všichni ve městě holí. Na muže s víc než dvou-
denním strništěm hleděli jejich hladce oholení spoluobčané s podezřením. Táta Luky se před týdnem zbavil plnovousu, který nosil od doby, co jsme se narodili. Nedokázal se s ním rozžehnat úplně, a tak si nechal aspoň knír, ale výsledek byl téměř komický. Jeho tvář s huňatými vousy nad horním rtem byla pouhým stínem obličeje, který jsme znávali, takže ustavičně působil opuštěným, nešťastným dojmem.

„Ti patří k pravoslavné církvi. Je u nich zvykem, že si muži nechají narůst vousy, když truchlí.“

„A proč jsou smutní?“

„Čekají, až bude srbský král dosazen zpátky na trůn.“

„Vždyť my krále ani nemáme.“

„Tak už dost, Ano,“ prohlásil táta.

Chtěla jsem vědět víc – co mají vousy společného se smutkem, proč jsou JNA i četníci na straně Srbů, zatímco my máme jenom starý policejní sbor, ale než jsem s tím mohla začít, máma přede mě rázně

položila nůž a misku neoloupaných brambor, a tím mě umlčela.

Během nastalých nepokojů začal Luka podrobně rozebírat situaci. Odjakživa měl ve zvyku klást mi otázky, na které jsem nedokázala odpovědět, hypotetické dotazy, o nichž jsme při našich cyklistických výletech vedli sáhodlouhé hovory. Většinou jsme mluvili o vesmíru: jak je možné, že už je hvězda mrtvá, když ji vidíte padat z nebe, proč se letadla a ptáci vznášejí na obloze, zatímco my zůstáváme na zemi, a jestli k pití na Měsíci potřebujete slámku. Teď ale Luka zaměřil svůj pátravý zájem výhradně na válku – co tím Milošević myslel, když říkal, že země potřebuje pročistit, a jak nám má válka pomoci, když výbuchy nadělaly takovou škodu? Proč pořád dochází voda, když je potrubí pod zemí, a jestli bomby poničily i trubky, neznámá to, že v protiatomových krytech nejsme o nic víc v bezpečí než u nás doma?

Lukovy dotazy jsem vždycky milovala, i to, že si váží mého názoru. S jinými kamarády ve škole se většinou tolik neprojevoval. A protože dospělí se mým otázkám rádi vyhýbali, byla skutečná úleva mít vedle sebe někoho, kdo o tom všem ochotně mluvil. Jenže Měsíc byl daleko a on se teď nimral v událostech nebezpečně blízko domova. Z představy, že všechny známé tváře a části města jsou jako kousky skládačky, které nedokážu spojit dohromady, mi třesla hlava.

„Co jestli umřeme při náletu?“ zeptal se jedno odpoledne.

„Vždyť ještě žádné domy do vzduchu nevyhodili,“ domlouvala jsem mu.

„Ale co když to udělají a jeden z nás umře?“

Pomyšlení na to, že by Luka zemřel, bylo z nějakého důvodu tak děsivé, že jsem si na něj zakázala myslet. Potila jsem se, byla jsem nervózní, musela jsem si rozepnout bundu. Zlobila jsem se na něj tak zřídka, že jsem ten pocit skoro nepoznala.

„Ty neumřeš,“ odsekla jsem. „Tak na to radši rovnou zapomeň.“ Odbočila jsem prudce doleva a nechala ho samotného uprostřed Trgu, kde utečenci rozplétali svůj majetek a chystali se k přesunu na nové místo.

Nastalo období planých poplachů. Varování před budoucími i bezprostředními nálety. Kdykoliv policejní hlídka spatřila, jak se k městu blíží srbská letadla, horní částí televizní obrazovky se rozběhl pruh s psaným varováním. Neozvaly se žádné sirény, nikdo neutíkal do krytu, ale ti, kdo zprávu náhodou zahlédli, vystrčili hlavy na chodbu a začali halekat: „*Zamračenje, zamračenje!*“ Křik se rozléhal scho-dišťovou šachtou, přelil se přes šňůry s prádlem do sousedních domů a na ulici, vzduch rozechvívalo zlo-věstné volání: „Zatemnit!“

Přes okna vyztužená izolepou jsme stáhli rolety pokryté pruhy černé látky. Seděla jsem ve tmě na

podlaze, ale nebála jsem se; spíš mě pokaždé naplnilo jakési očekávání jako při obzvlášť vypjaté hře na schovávanou.

„Něco s ní není v pořádku,“ řekla máma jednu noc, když jsme se krčili pod parapetem. Rahela plakala. Vlastně ještě nepřestala; před pár dny jí nebylo dobře a od té doby ustavičně naříkala.

„Možná se bojíte tmy,“ špitla jsem, i když jsem věděla, že tím to nebude.

„Vezmu ji k doktorovi.“

„Nic jí není,“ řekl táta způsobem, který hovor ukončil.

V našem domě žil Srb, který odmítal zatemnit okna. Naopak rozsvítil všechna světla v bytě, zapnul svůj obrovský magnetofon a s hlasitostí na maximum začal přehrávat kazety s křiklavou orchestrální hudbou populární za vrcholné éry komunismu. Rodiny v našem domě za ním v noci chodily jedna po druhé a přemlouvaly ho, aby zhasnul. Prosily ho, ať se slituje a pomůže jim ochránit děti. Když to nepomohlo, apelovaly na jeho zdravý rozum, domlouvaly mu, že pokud na dům shodí bombu, při výbuchu určitě zemře taky. Zdálo se, že je ochotný to riziko podstoupit.

O víkendech, když byl na parkovišti a vrtal se ve svém rozbitém yugu, jsme se k němu přikradli, a když se nedíval, kradli jsme mu náradí. Ráno před odchodem do školy jsme se občas shromáždili na chodbě před jeho bytem a pak znovu a znovu tiskli

zvonek, dokud jsme nezaslechli, jak jde ke dveřím, a nevzali nohy na ramena.

Několik týdnů poté, co město zaplavili uprchlíci, se ve škole objevily jejich děti. Protože neexistovaly záznamy o jejich předchozím vzdělání, učitelé se je pokusili co nejrovnoměrněji rozdělit mezi jednotlivé třídy. Do naší skupiny přibyli dva kluci zhruba v našem věku, takže mezi nás celkem dobře zapadli. Byli z Vukovaru a měli legrační přízvuk.

Vukovar bylo malé městečko vzdálené pár hodin od Záhřebu. V době míru pro mě nic neznamenalo, ale teď o něm neustále mluvili ve zprávách. Ve Vukovaru se ztráceli lidé. Ve Vukovaru vás pod pohrůžkou zastřelení donutili odejít na východ. Z lidí po nočním bombardování zbyla jen pára čpící krví. Ti kluci odtamtud utekli a pěšky došli až do Záhřebu. Nechtěli o tom mluvit. I poté co se ve třídě usadili, byli vždycky o něco špinavější a o trochu snědší než my ostatní, a tak jsme k nim přistupovali s odtažitou zvědavostí.

Žili ve skladišti, kterému jsme dřív říkali Sahara, protože bylo tak opuštěné. Scházely se tam starší děti – v přítomí osamocené budovy klábosily, kouřily cigarety a líbaly se. A tak se zvěsti rychle šířily: lidé spí na podlaze, je tam jen jeden záchod, jestli vůbec, a rozhodně žádný toaletní papír. S Lukou jsme se tam několikrát pokusili proplížit, ale u dveří stál voják a kontroloval uprchlíkům doklady.

Papíry začali brzy prověřovat i před naším domem. Rodiny se mezi sebou střídaly a v pětihodinových intervalech vysílaly dospělého člena hlídat vchodové dveře, aby se do domu nevkradl nějaký z četníků a nevyhodil ho do povětří. Jednu noc se u dveří strhla hádka; muži na ulici křičeli tak nahlas, že jsme je slyšeli i přes zavřená okna. Náš srbský soused se zjevně vracel domů a strážný ho nechtěl pustit.

„Jste zvíře! Děláte všechno pro to, aby nám zabili děti!“ křičel dveřník.

„Nic takového nedělám.“

„Tak při zatemnění zhasínejte ty posraný světla!“

„Já ti zhasnu světla, ty muslimská špíno!“ zasyčel Srb, po čemž následoval další křik a vrčení.

Táta vystrčil hlavu z okna. „Oba jste zvířata!“ zavalal. „Snažíme se tu spát!“ Hluk zatím probudil Rahelu, která se znovu rozplakala. Máma ho probodla pohledem, šla do ložnice a vytáhla sestřičku z postýlky. Táta si natáhl boty, co nosil do práce, a seběhl dolů, aby se ujistil, že hádka nepřeroste v něco horšího. Všechny policisty odveleli do armády, a tak nezůstal nikdo, kdo by na podobné věci dohlížel.

„Budeš jednou taky muset do armády?“ zeptala jsem se táty.

„Já nejsem policista,“ odpověděl.

„To nebyl ani Stjepanův táta a stejně musel jít.“

Povzdechl si a promnul si čelo. „Pojď, půjdeme zpátky do postele.“ Hbitým mávnutím paže mě zvedl do náručí a posadil mě na pohovku.

„Vlastně se trochu stydím. Do armády mě nepustí kvůli mému oku.“

Táta měl špatné oko, a tak nepoznal, co je daleko a co blízko. Dokonce i při řízení ho musel občas zavřít a pak mžourat tím zdravým, odhadnout vzdálenost od ostatních aut a doufat v nejlepší. Nakonec se s tím vypořádal po svém a chlubil se, že neměl v životě nehodu. Jenže přesvědčit armádu složenou z řad bývalých policistů, že doufat v nejlepší je účinná metoda, nebylo tak snadné, zvláště když došlo na ruční granáty.

„Aspoň zatím. Jestli nebudou mít dost lidí, možná bych mohl pracovat jako radio-operátor nebo mechanik. Opravdový voják ze mě ale nikdy nebude.“

„Nemusíš se stydět,“ řekla jsem mu. „Není to tvoje vina.“

„Bylo by ale lepší, kdybych mohl bránit svou zem, nemyslíš?“

„Jsem ráda, že nemůžeš jít.“

Táta mě políbil na čelo. „No, počítám, že bys mi chyběla.“ Světla zablikala a pak zhasla. „Dobrá, dobrá, už jde spát!“ řekl stropu a já se zachichotala. Odešel do kuchyně; slyšela jsem, jak štrachá kolem a hledá sirky.

„Vrchní zásuvka vedle dřezu,“ zavolala jsem na něj. Otočila jsem vypínač u lampičky pro případ, že by elektřina v noci znovu naskočila, a uprostřed nenadálého ticha, které zaplavilo byt, se donutila ke spánku.

Jako vedlejší účinek moderního válečnictví jsme měli podivuhodnou možnost sledovat zkázu své země v televizi. Existovaly jenom dvě stanice, a protože ve východních opčinách docházelo k tankovým i zákopovým bojům a pozemní jednotky JNA se nacházely pouhých sto kilometrů od Záhřebu, obě zasvětily vysílání informacím o veřejných službách, aktuálnímu zpravodajství, případně žánru politické satiry, která nyní, když už nebylo třeba obávat se tajné policie, utěšeně kvetla. Úzkost, jež se dostavila, kdykoliv jsme neměli přístup k televizi, rádiu nebo posledním novinkám z úst přátel, nám sevřela žaludek jako krutý hlad. Zprávy se staly nedílnou součástí každé snídani, oběda i večeře – nejedna chorvatská rodina měla televizi v kuchyni ještě dlouho po skončení války.

Máma učila angličtinu na technické střední. Obě jsme se ze školy vracely zhruba ve stejnou dobu – já zamazaná od hlavy až k patě, máma ztrhaná. V náručí nesla Rahelu, o níž přes den pečovala stará paní z bytu naproti nám. Zapnuly jsme zprávy, máma mi dala sestřičku a sama se chopila vařečky, aby stvořila další jídlo z vody, mrkve a kousků neduživého kuřete. Sedla jsem si za kuchyňský stůl, Rahelu si vysadila na klín a oběma vyprávěla, co jsme se ten den učili. Pokud šlo o školu, rodiče na mě byli přísní – máma proto, že chodila na vysokou, a táta přesně z opačného důvodu. Máma mě navíc pokaždé přerušovala dotazy ohledně rozvrhu, případně chtěla, abych jí vyhláskovala nějaké slovo, což byly malé zkoušky, po

nichž mě vždycky odměnila kouskem sladkého pečiva, které schovávala ve skřínce pod dřezem.

Jedno odpoledne mě upoutalo neobyčejně dlouhé zvláštní hlášení vysílané jako text přes televizní obrazovku. Skončila jsem s výčtem vyučovacích hodin a zesílila zvuk. Reportérka se sluchátkem přitisknutým k uchu oznámila, že má mimořádné zprávy – nestříhaný záznam z jižní fronty v Šibeniku. Máma se otočila od sporáku, stoupla si za mě a zadívala se na obrazovku.

Záběry byly roztřesené. Kameraman vyskočil na okenní římsu, aby měl lepší výhled na srbské letadlo prudce klesající k moři. Motory mělo v plamenech a jejich barva splývala s pozdně zářijovým západem slunce. Vtom se na pravé straně obrazovky uprostřed letu vznítilo druhé letadlo. Kameraman se prudce otočil a zachytil chorvatského vojáka, zjevně člena protiletadlových jednotek, který nevěřícně ukazoval na výsledky své práce a křičel, „*Oba dva! Oba su pala!*“ Oba dva! Padli oba dva!

Záznam vysílali na obou stanicích po zbytek dne a stejně tak v průběhu celé války. Z „*Oba su pala*“ se stal bojový pokřik volající do zbraně, a kdykoliv se objevil v televizi, někdo ho zakřičel na ulici nebo na Srba v bytě nad námi, připomněli jsme si, že jsme v menšině, máme méně zbraní než nepřítel a že vyhráváme.

Když jsme ty záběry s mámou viděly poprvé, poplácala mě jemně po rameni, protože ti muži bránili

Chorvatsko a boje nevypadaly příliš nebezpečně. Usmála se, z polévky stoupal libý dým, Rahela pro jednou neplakala a já si dovolila vklouznout do fantazie, které jsem od samého začátku nevěřila – že tady, v našem bytě a se svou rodinou, jsem v bezpečí.

3)

„Neexistuje, že by nás v neděli přijal doktor,“ řekl táta. Máma si ho nevšímalá a dál plnila kabelku chlebem a jablky.

„Doktor Ković už jí volal. Ví, že přijdeme.“ Rahela poslední dva týdny zvracela. Máma si druhý z nich vzala ve škole neplacené volno a zkusila proniknout do spletné pavučiny komunistického zdravotnictví – běžala od jednoho doktora k druhému, dostala doporučení, vzápětí další, dozvěděla se, že ten a ten lékař pracuje jenom ve středu, jiný zase výhradně úterky a čtvrtky, a to od jedné do čtyř. Vzali Rahele krev, poslali ji na rentgen (jeden doktor udělal snímky, druhý je vysvětlil) a máma ji zkusila krmit z lahve drahou medicínou, která se skoro nedala sehnat. Jediným výsledkem bylo, že sestřička dál hubla a rodiče se po nocích střídali a drželi ji zpříma, aby se nezadusila vlastními zvratky.

„Ale ve Slovinsku, Dijano. Jak to zaplatíme?“

„Naše dcera je nemocná. Je mi jedno, jak to zaplatíme.“ Vynesla jsem Rahelu ven a v autě ji posadila do její sedačky.

Ve Slovinsku proběhla desetidenní válka. Neměli hranice se Srbskem ani plný přístup k moři, nepatřili ke špatnému etniku. Slovinsko bylo teď svobodnou, samostatnou zemí. Projeli jsme zdecimovanými poli severního Chorvatska a táta zpomalil, když nám slovinský policista pokynul, abychom zajeli do provizorní celnice, kterou narychlo vystavěli k vyznačení nové hranice. Táta stáhl okýnko, zatímco máma v kabelce hledala pasy. Dřív jsme do Slovinska jezdili každou zimu, abychom strávili den v Čateži, zastřešeném vodním parku kousek od hranic. Přišlo mi zvláštní, že potřebujete pas, abyste si mohli jít zaplavat. Policista si naslinil palec a listoval našimi doklady.

„Důvod vaší návštěvy?“

„Jedeme za bratrance,“ odpověděl táta. Přemýšlela jsem, proč prostě neřekne pravdu.

„Jak dlouho se hodláte zdržet?“

„Jen na dnešek. Za pár hodin jsme zpátky.“

„Jistě,“ řekl policista a ušklíbl se. Vzpomněla jsem si na kulatá razítka, která jsme dostali, když jsme jednou jeli do Rakouska, ale tenhle muž jen něco ručně naškrábal do našich pasů a pokynul nám, abychom jeli dál.

Nevěděla jsem, co čekat od úplně nové země, a tak mě zklamalo, že Slovinsko vypadá přesně tak, jak jsem si ho pamatovala – jako Chorvatsko ve venkovských oblastech za Záhřebem. Bylo ploché, prázdné a travnaté a kolem byly hory, které se zdály ustavičně vzdálené.

„Víš, že mi na penězích nezáleží,“ ozval se táta, čímž prolomil ticho panující v autě od chvíle, co jsme vyjeli z domu.

„Já vím.“

„Jenom si dělám starosti.“

„Já vím.“

Táta vzal mámu za ruku a políbil ji na vnitřní stranu zápěstí. „Já vím,“ zopakovala.

Jak jsme se blížili k hlavnímu městu, osídlení postupně houstlo a Lublaň obklopovaly čím dál početnější shluky domů. Centrum města připomínalo menší, podsaditější Záhřeb, až na to, že zdejší řeka netekla po okraji, ale jeho středem. Rozdíl mezi Chorvatskem a Slovinskem byl dráždivě nepatrný – průčelí obchodů a cedule na ulicích byly povědomé, ale zároveň tak nějak podivné, takže jste jim tak docela nerozuměli.

„Tohle není ordinace,“ poznamenal táta, když ho máma navedla do neoznačené boční uličky. Každé slovo pronesl s přehnanou pečlivostí jako vždycky, když cítil nervozitu nebo rozhořčení.

„Tady to je.“ Máma ukázala na byt v druhém patře, který měl na vstupních dveřích namalovaný červený kříž. Táta zaparkoval před požárním hydrantem.

„Dobré odpoledne,“ řekla ta žena anglicky a pozvala nás dovnitř. „Jsem doktorka Carsonová.“ Angličtinu jsem se učila od první třídy, ale měla jsem ji za pochmurný jazyk s gramatikou, kterou narychlo spíchli

horkou jehlou. I tak jsem se snažila soustředit, abych z hovoru pochopila co nejvíc. Doktorka rodičům pevně potřásla rukou. Dveře jejího bytu se otevíraly přímo do obývacího pokoje; zavedla nás k pohovce, která byla na místnost moc velká a navíc ji pokrývala záplava ozdobných polštářků s květinovým potiskem. Na zdech visely zvětšené černobílé fotografie usměvavých amerických doktorů objímajících nemocné děti. MEDIMISSION, hlásalo hůlkové písmo pod fotografiemi, následované vznosnými slogany o dětech, zázracích a budoucnosti.

Doktorka Carsonová byla štíhlá plavovláska a měla stejně zářivé zuby jako ti lidé na fotografiích. Okamžitě se mi zprotivila – její usměvavá tvář mi připomněla způsob, jakým učitelé hovoří se studenty, když je mají za hlupáky. Jenže jsem věděla, že Rahela lepší šanci nedostane; doktorčin pracovní úbor možná sestával z modrých džínů, gumových rukavic a stetoskopu, ale pořád měla lepší vybavení než všichni skuteční doktoři u nás doma.

Krev nabrala sestřičce v kuchyni. „Jehla je sterilizovaná,“ opakovala pořád dokola, jako bychom měli na výběr. Nelíbilo se mi, když přitiskla Rahelinu drobnou ručku k lince, ale sestra neplakala – od chvíle, co jsme dorazili, nevydala ani hlásku, spíš vypadala unaveně. Odvrátila jsem pohled a soustředila se na fotografii nějaké asijské dívky. Měla spálenou půlku obličeje, takže připomínal svráštělou stromovou kůru, a seděla na koleni doktora, který jí ránu ovazoval.

Doktorka Carsonová provedla další testy. S rodiči komunikovala lámanou angličtinou a máma tátovi hovor překládala v útržcích, jimž bylo sotva rozumět. Ultrazvuk odhalil, že Raheliny ledviny nepracují správně. Možná měla jen jednu, i když snímky nebyly průkazné dokonce ani s novějším vybavením.

„Na tyhle testy jsou lepší přístroje, v jiných městech,“ řekla doktorka Carsonová. „Ale zatím zkusíme nasadit léky, abychom ji stabilizovali.“ Máma ji zahrnula otázkami. Vzápětí přešly do angličtiny, zatímco já s tátou jsme nervózně přešlapovali na místě. Doktorka Carsonová zmizela v kuchyni. Za chvíli se vrátila se stohem papírů a skleněnou lahvičkou červených a modrých kapslí.

„Dvakrát denně. Budeme v kontaktu.“

Na celnici táta sroloval okénko a podal pasy policistovi, který s narůstající zvědavostí těkal pohledem z našich tváří k fotografiím v našich dokladech.

„Víte jistě, že se tam chcete vrátit?“ zeptal se se směsicí povýšené shovívavosti a upřímného zájmu, přičemž kývl směrem k hranici.

Táta mu vytrhl pasy z ruky a zavřel okénko tak rychle, až jsem se lekla, že mu do něj přiskřípne prsty. Otevřel pusou, aby něco zavrčel přes sklo, ale pak si to zjevně rozmyslel, sešlápl plyn a přejel hranici do Chorvatska.

„Co je to za otázku?“ zeptal se po chvíli chraplavým hlasem. „Samozřejmě že chceme zpátky. Samozřejmě že jedeme domů.“

„Jsi vzhůru?“ Tu noc táta nahlédl do obývacího pokoje. „Mám pro tebe příběh.“ Posadila jsem se na pohovce a zády se zapřela o opěrku. Táta držel mou oblíbenou knihu, *Příběhy z dávných dob*. Pohádky v ní byly staré a slavné a naše vydání bylo tak odrané, že jsme některé z prostředních stránek museli vlepit zpátky izolepou.

„A který?“

„Jednoho dne,“ četl táta, „do Striborova lesa zabloudil mládenec. Nevěděl, že je les očarovaný a že v něm žijí všechna možná kouzelná stvoření. Některá lesní magie byla dobrá, jiná zlá, a celý hvozd měl zůstat zakletý až do doby, než do něj vstoupí správný člověk a kletbu zlomí – ten někdo by musel dát přednost vlastnímu životu se vši bolestí a žalem před lehkostí a štěstím celého světa.“ Táta knihu zavřel a já se snažila být trpělivá. Věděla jsem, že bude pokračovat, protože ten příběh zná z paměti.

„Mladík celý den kácel dřevo a teď mířil domů za svou matkou, když vtom...“ táta vyskočil na nohy a naoko zakopnul, „překročil práh Striborova království. Uvnitř pableskovalo zlatavé světlo, jako by se tam usadila hejna světlušek.“

Zkusila jsem si vybavit místo v Záhřebu, kde by bylo všechno čisté a zářivé, ale město poslední dobou moc kouzelně nevypadalo.

„Žena, která se objevila na mytíně před ním, nebyla výjimkou. Byla to ta největší krasavice, jakou kdy spatřil.“

„Nebyla!“ vykřikla jsem. „Jenom to předstírala!“

„Máš pravdu. Ve skutečnosti to byl had v přestrojení. To ale mladík netušil. Její krása ho dočista oslepila.“

„Jeho maminka ale věděla, jak se věci mají.“

„Když si mladík přivedl dívku domů, matka hned poznala, že má rozeklaný jazyk jako had!“ Táta vyplázl jazyk a vyloudil hadí zasyčení. „Pokusila se syna varovat, ale on na ni nedbal. Trval na tom, že je šťastný. A tak s prohnanou krasavicí brzy slavili veselku.“

Nová snacha s mladíkovou matkou nepěkně zacházela. Žena byla stará, ale snacha ji nutila tvrdě dřít, vařit, uklízet a starat se o zahradu. V noci matka seděla ve své komůrce, usedavě plakala a modlila se, aby svým strastem unikla...

„A?“ Tady jsem tátu přerušila, protože na řadu přicházela moje nejoblíbenější část. „Ty víly!“

„Víly zaslechly její úpěnlivé volání o pomoc. A tak uprostřed noci vyletěly po stráni hory do vesnice a pak kuchyňským oknem do domu, v němž stará matka bydlela.“

„Jak vypadaly?“

„Halil je oblak žlutého světla a každá měla dva páry tenoučkých křídel, které se třepotaly tak rychle, že bys je stěží zahlédla! Byly jako ledňáčci.“ Ledňáčka jsem jednou viděla v televizi. Na to, jak lehce se vznášel ve vzduchu, mi připadal moc těžký.

„Víly uchopily stařenku za rukávy noční košile a odnesly ji z vesnice, po svahu hory, mezi ztepilé

bělostné duby až na místo, kde čekal Stribor, pán lesa. Stribor žil ve zlatém zámku uvnitř dutiny největšího a nejsilnějšího z dubů...

„Jak se ten zámek vešel do stromu?“

„Magie, Ano. Když víly matku donesly ke stromu, vystoupil ven. „JSEM STRIBOR, PÁN LESA! KDO TAM?“ zaburácel táta svým nejlepším striborovským basem.

„Jsem Brunhilda a můj syn se oženil se zlou hadí ženou,“ zapištěl vzápětí.

„Brunhilda?“ vyhrkla jsem a zasmála se tak hloupému jménu. Táta ho s každým novým vyprávěním měnil.

„Ach ano, Brunhildo, znám tvé trápení a mohu ti pomoci. Jak dobře víš, jsem velmi mocný a vládu mnohými silami.“ Táta nafoukl hrudník a dal si ruce v bok. „S pomocí své magie z tebe udělám mladici. Vezmu ti padesát let, takže budeš zase mladá a krásná!“

Žena se při myšlence na vrácené mládí zatetelila štěstím; stejně ji potěšila i představa, že konečně unikne z područí zlé snachy. Souhlasila.

„A tak Stribor rozhýbal magii celého lesa.“ Táta se odmlčel a dramatickou pantomimou naznačil magii probouzející se k životu. „Vtom se před nimi objevila veliká brána. Stribor ženě řekl, že jakmile jí projde, vrátí se zpátky v čase. Stařenka byla jednou nohou za prahem, když vtom ji něco napadlo:

„Počkat! Co bude s mým synem?“

Stribor si odfrkl, ta otázka mu přišla hloupá. „Ten ve tvém novém životě mladice samozřejmě nebude mít místo.“

Žena ustoupila od brány. „Raději budu mít svého syna, než abych žila jako šťastná mladá žena, ale bez něho,“ pravila. A jako mávnutím kouzelného proutku...“ Táta luskl prsty, „Stribor zmizel a s ním i magie lesa. Zlá snacha se proměnila zpátky v hada. Neboť do lesa právě vstoupil člověk, který dal přednost vlastním strastem před všemi radostmi světa, a tak zlomil kletbu.“

Táta mi přitáhl peřinu k bradě.

„Chápeš, holčičko, že někdy těžké věci za všechny ty potíže přece jen stojí?“

„Myslím, že ano.“ Najednou se mě opět zmocnila únava.

„Dobře.“ Táta mě políbil na čelo. „*Laku noć*,“ řekl. Vrátil pohádky na polici, zhasnul lampičku a já se zavrtala do skulin svojí pohovky.

4)

Dva dny nato svrhli bomby na prezidentský palác. Se spolužáky jsme seděli ve tmě a čekali, až nás oznámení konce poplachu vysvobodí ze spárů tmavého, plesnivého krytu. Tenhle měl dokonce třípatrové palandy, a tak zatímco jsme čekali, až na nás dojde řada u kola pohánějícího generátor, lezli jsme na nejvyšší postele a skákali z nich dolů, přičemž úspěch byl přímo úměrný ráně, kterou naše tenisky vydaly při nárazu do betonové podlahy. Učitelka, která za běžných okolností podobné atletické výlevy dusila v samém zárodku, nás přísně napomenula, ať si nic nezlomíme, ale nechala nás, ať si hrajeme dál. Něco trvalo déle než obvykle. Koutkem oka jsem mrkla na siluetu řezníka alias samozvaného strážce dveří, pohledem jsem zavádila o jeho těstovité tělo zabalené v krvavé zástěře. Šeptal si s pokladním z obchodu vedle řeznictví a z přední kapsy mu čouhala přenosná policejní vysílačka. Vtom se prudce otočil a pustil se do zběsilého boje se západkami u dveří; jeho tlusté ruce se pohybovaly mnohem rychleji než za řeznickým pultem.

„Už zazněl signál?“ zeptal se mě Luka. Nic jsem neslyšela, ale dveře byly dokořán a proud těl valících se ke schodům strhl naše tenké dětské nohy s sebou. Taky jsme nechtěli přijít o nic vzrušujícího – s ostatními spolužáky jsme se na sebe mačkali a dychtivě stoupali za denním světlem.

Nejdřív jsme to ucítili. Zemitý pach spáleného dřeva, chemický odér rozteklé umělé hmoty a pak puch něčeho nakyslého a neznámého. Později jsme se dozvěděli, že to bylo seškvařené maso.

Vzápětí přišel kouř: v dálce nad městem se vznášely tři tlusté, bobtnající pilíře hustého, temně rudého dýmu.

Teď už nešlo o úzkost nebo vzrušení, ale o skutečný strach. Přišla jsem si zmámená, jako by mi někdo v pase uvázal provaz, pak ho stáhl a vymáčkl ze mě všechn vzduch. Učitelka někde za námi nám hlasitě nařizovala, abychom šli domů, ale všichni, kdo se právě vynořili z krytu, se jako jeden muž pohnuli směrem k výbuchu. Popadla jsem Luku za ruku, nějaká dívka vedle mě mi chytila tričko, ostatní se přidali, až se celá naše třída spojila v jeden neuspořádaný lidský řetěz. Pomyšlení, že bychom se rozdělili, bylo v současnosti děsivější než představa vstupu do hořícího města.

Došli jsme na úpatí kamenných schodů, které vedly do centra směrem k Bánskému dvoru. Policie už stačila schodiště zatarasit, a tak jsme se proplétali davem dospělých a tlačili se na betonovou římsu,